

Posudek na diplomovou práci
Daniel Baránek,
Židé na Frýdecku a Místecku. Židovské společenství a jeho tvůrci
Praha 2011, 150 s.

Práce Daniela Baránka je rozčleněna kromě úvodu a závěru do čtyř vnitřně dále členěných kapitol (Život mimo ghetto: od jednotlivců k minjanu; Cestou zrovnoprávnění: židovské náboženské spolky; Vrchol společného náboženského života: židovská obec; Dvě války: od přirozeného úpadku k násilné likvidaci). Práci doprovází řada tabulek a grafů (na 17 obrázků, 8 map, 9 grafů a 5 tabulek) ústrojně zařazených do textu, uzavírá ji Slovník pojmů a soupis použitých pramenů a literatury.

Autor se rozhodl, že postihne proces vzniku, rozvoje, úpadku a zániku židovské komunity na Frýdecku a Místecku, místě rozděleném hranicí. Soustředil se na základě studia archivních pramenů, zaznamenaných vzpomínek a dalších egodokumentů i ústních svědectví posledních pamětníků na analýzu vnitřního života židů v dlouhém období od josefínských reforem do druhé světové války. Daniel Baránek odpovídá na několik základních otázek: Jaké pohnutky přiváděly židy po opuštění ghetta k usazení na Frýdecku a Místecku? Jaké pohnutky je vedly k zakládání náboženských institucí? Jak židovské obce ovlivňovaly celospolečenské procesy? Jak se měnila demografická a sociální struktura? Jak se měnila národnostní identita? Jaký byl vnitřní život v náboženských obcích? Autor se pozastavil také u základních důvodů, proč byli židé stíháni nevráživostí okolí, včetně již Františkem Kutnarem rozebírané záležitosti výroby pálenky (a alkoholismu). Využil i literární prameny – některé z básní Petra Bezruče – a přímo je konfrontoval s výpovědí historických pramenů. Pro období přelomu 19. a 20. století se také vyrovnává (se znalostí obecných prací světové historiografie) s významem sionismu a jeho místem v místní židovské pospolitosti

Autor záslužně poukazuje na základě znalostí tradiční historiografie i jím zpracovaného dosud nevytěženého archivního materiálu na místní specifika a na logické zákonitosti, jimiž se jednotlivé židovské obce řídily a na jejich priority, přirozená centra, problémy a úskalí, včetně osobních. Stojí tady za to upozornit zejména na to, jaké místo přikládá židovské jídelně (a úloze jejich nájemců) při konstituování místní pospolitosti (nejen škola, hřbitov, synagoga, ale právě jídelna!) Pozastavit se je také třeba u toho, jak přijímala židovská obec nařízení, že musí mít svého rabína; i tady narážel úřední požadavek jednak na finanční náročnost, ale také na to, že místní elita se ne vždy chtěla „sklánět“ před jinou autoritou... Inspirativním konkrétním průhledem do dobové politické situace i majetkových vztahů je také analýza vztahu vrchností (včetně olomouckého arcibiskupství) k místní židovské pospolitosti.

Práce tak na těchto konkrétních příkladech odhaluje i rodinné historie, vzájemné vztahy v místě i reakci „starousedlíků“ na nové imigranty (zejména při politických změnách v Haliči). Daniel Baránek pracuje i s židovskými symboly ve veřejném prostoru: svědectvím zmaru židovské obce v meziválečném období je mu tak např. zchátralá budova židovské obce. Místní spolek se raději scházel v kavárně, než aby svou vlastní budovu opravil! Upozorňuje např. také, jak veřejné mínění měla v roce 1942 ovlivnit výstava z majetku dvou místních židovských rodin.

Široce problémově ukotvenou práci navíc, což u diplomové práce oceňuji, dokázal Daniel Baránek zpracovat co se týče prostoru uměřeně, vystavět logicky, napsat čtivě a pointovat.

Pro počátek okupace využil citace ze svědectví pamětníků, lépe než jakákoli parafráze či vědecké pojednání syrově dokládají realitu po nástupu Hitlera a zároveň i jistou lze říci naivitu židovských obyvatel, přesvědčených, že i tentokrát bude možné nepřízeň doby přestát, přežít, překonat... stejně jako už mnohokrát v dějinách.

Téma, které pro svou diplomovou práci Daniel Baránek zvolil, není jen volbou v současné době atraktivního tématu, či jak by se podle názvu mohlo zdát „jen“ obohacením regionálních dějin. Její autor, historik a hebraista, sepsal mimořádně zdařilou a zralou práci, a to jak z metodologického, koncepčního i formálního hlediska. Své výhrady bych – s ohledem na to, že si práce zaslouží brzy publikování – směřovala jen k některým drobným redakčním záležitostem, na něž bude prostor při ústní rozpravě.

Práci Daniela Baránka s potěšením doporučuji nejen k obhajobě (na výbornou), ale také jako základ pro rigorózní práci (a navíc se těším na rozpravu).

V Praze 27. května 2011

Doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.